

Religiøs først ... og kristen så

Fragilitas mundi-poesi og gudstjenesten som lære-stykke

Ole Jensen

I

Første gang, jeg traf Søren Ulrik Thomsen, var i en skumplende rutebil langt ude på landet. Det må være en 16-17 år siden. Vi var begge på farten med foredrag og oplæsning og faldt i snak, eller rettere: var straks i intens samtale – for Søren Ulrik havde præcise *teologiske* spørgsmål på rede hånd! Det var tydeligvis gennemferede uafklaretheder, og de blev fremsat med en imponerende klarhed i tanken. Begge dele skulle vise sig at være så karakteristisk for ham. Og minsandten, om det ikke var om *højkirkelige* emner – han abonnerede på de højkirkeliges lille tidsskrift *Reformatio*!

Jeg var godt nok overrasket. Mit billede af unge poeter i de alternative miljøer var et noget andet. Dog, inden længe dumpede „Hjemfalden“ ind ad brevsprækken, og nogle anede nye sammenhænge begyndte at dæmre.

Det, jeg havde mødt, var den bevidste, omvandrende dementi af, at religionens tid skulle være forbi, som tidsånden dikterede os det at mene omkring 1950, da jeg vågnede til bevidst åndsliv.

Et par år senere var det igen et tilfældigt møde – og igen i en bus, en overfyldt linje 14 på Øster Farimagsgade. Igen et teologisk grundproblem, skarpt formuleret, højt og klart udtalt, ingen religiøs forlegenhed her. Jeg skulle svare mellem Sølvtorvet og Lille Triangel!

Sidenhen mange andre gange og det samme mønster – om gudstjenesten, Djævelen, om troen alene („Vi skal vel da tage imod den, i det mindste!“), om trosbekendelsen, Luthers *pecca fortiter*.

I flere år var det korte replikskifter, når han havde holdt foredrag på mine kurser under „Præsternes Efteruddannelse“. Jeg bad ham jævnligt fortælle for de nyansatte præster om sit forhold til kristendom og kirke. Han gjorde det blændende, ikke mindst i debatten. Og jeg fik den unikke mulighed for at følge den rolige tilvækst i det, der skulle ende som hans bidrag til bogen om „den negative opbyggelighed“ – det er jo *levet* frem over år.

Nutildags hænder det, at vi ses efter en gudstjeneste. Han har sin faste plads i Domkirken. Han tager „kirkegængerembedet“ alvorligt – et moralsk rygstød for præsten i *dennes* – gudstjenesteforvaltende – embede (med den tilhørende „Angst des Tormanns beim Elfmeter“¹). Søren Ulriks kærlighedserklæring til den danske, lutherske gudstjeneste er bevægende – ud over at være begavet og i hans miljø modig.²

Uden hans slags vil der ikke være en kirke til vore efterkommere.³ Kirken bæres videre af lægfolket, ikke af præsterne og teologerne.

Indimellem har han også været min sjælesørger, klog, indsigtfuld, varm.

Det, jeg over denne årrække har bivånet, er hans vandring fra *religiøs først ... til kristen så!*⁴

1. Målmandens angst ved straffespark – romantitel af Peter Handke.

2. „Fornuft og mysterium“ og „Pro Ecclesia“, i: Kritik af den negative opbyggelighed. 7 essays af Frederik Stjernfelt og Søren Ulrik Thomsen, 2005. – Sjældent – eller aldrig – har jeg set mennesker blotte sig så ynkeligt som forfatterne Niels Frank og Thomas Boberg i deres overfald på Søren Ulrik Thomsen i Politiken (10.3.2005) i anledning af hans regnskabsaflæggelse for sin kirkelige tilhørighed i denne bog! Jeg troede ikke, der fandtes et sådant åndeligt armod og en sådan bornerthed og intellektuel insufficiens hos mennesker, der ellers har navn af noget.

3. Andre frygtløse bekendere i en kold tid har været Ebbe Kløvedal Reich, Nils Gunder Hansen, Else Marie Bukdahl, Ejvind Larsen, Erik A. Nielsen.

4. 7 essays, s. 191.

II

Lad mig sætte an et andet sted.

At jeg selv overhovedet kom i gymnasiet, var en tilfældighed, tror jeg. Jeg kiksede en forlæns salto, det sagde „smæk“ i ryggen ved mødet med rullemadrassen. Så må jeg hellere blive boglig, tænkte jeg. Ellers var jeg nok blevet tømrer. Sådan var det dengang i arbejderforstaden Viby. I hvert fald, når man mest var til det udendørs, skæg og ballade – og enkeltmandsgymnastik i AGF. Vi trænede på livet løs nede i drengenes gymnastiksal på N.J. Fjordsgades Skole.

Indtil det så altså var slut med det. Det var omkring 1950. Så opdagede jeg *poesien* – Jæger og Bjørnvig, især, men „Heretica“ i det hele taget. Og kom på Aarhus Katedralskole, klassisk-sproglig linje. Der åbnede sig en fantastisk verden af dannelse at strække sig op mod af al magt.

Teologien lå også nok allerede som en mulighed. I hvert fald tog jeg og to nære venner – også fra Viby – med på Den Kristelige Gymnasiastbevægelses lejre på Møgelø i efterårsferierne trods mine Grundtvig-tidehvervske forældres forsigtigt antydende skepsis ved et foretagende, som nok var en slags KFUM.¹ Men Katedralskolen var totalt religionsfornægtende og -fortiende, og vi tre levede i disse år i én lang intens drøftelse af religion, hvad det så kom sig af. Så hvor skulle vi ellers gå hen med denne lidenskab – ud over til P.G. Lindhardts gudstjenester i Klosterkirken, som rigtig nok var uforglemmeligt indtryksfulde? Og skade tog vi heller ikke – faktisk mødte vi på disse lejre et lødigt korrektiv til gymnasiets fisefornemme „politiske“ korrekthed. Religion var nærmest uartig dengang i begyndelsen af 50'erne – og vedblev jo at være det de næste to-tre årtier.

Skolen havde noget andet – „Heimdall“, drengenes litterære forening.² Hver sæson skulle hvert medlem under mærke indlevere et bestemt minimumsantal tekster – poesi, prosa, humor eller politisk

1. Her mødte jeg bl.a. Poul Borum fra Horsens.

2. Møderne fredag aften foregik nøjagtig, som Thorkild Bjørnvig har skildret det i sine erindringer fra sin tid på skolen små 20 år tidligere, se Hjørnestuen og månehavet. Erindringer 1934-38, 1984, s. 52ff.

kommentar, som læstes op på møderne af de fire „protokolførere“, efterfulgt af en – som regel skånselsløs – kritik. Vidunderligt. Jeg boltrede mig i „organet“ for poesi, „Gjallarhornet“.

Efter eksamen i 1955 stod valget af studium da også mellem litteratur og teologi. At det blev det sidste, skyldes dels, at det første var brødløst – dels den følgende vinter på Askov Højskole, i følgeskab med den ene af Viby-vennerne, som jeg oven i købet delte værelse med.

På Askov var de der begge dele – litteraturen og religionen. Man behøvede ikke at skamme sig over noget. Der var fordybelse, intensitet – og en brusende fryd ved begge dele. „Orm og tyr“ udkom den vinter – og Bjørnvigs „Anubis“. Begge blev gennemtygget og gennemdrøftet, i og uden for timerne. Og for første gang traf jeg storartede, helstøbte personer, i hvem både kunst og kristendom som en selvfølge indgik i livstydningen. Det var jo først og fremmest Knud Hansen, selvsagt, „Store Knud“, men ikke kun. Det var hele „ånden“ på datidens Askov – en kontrafaktisk lakune i det irreligiøse kulturklima.

III

Hen ved juletid i 1956 kom så også Løgstrups „Den etiske Fordring“. Da var jeg begyndt på studiet. Men dér kunne jeg læse om den „livsforståelse“, der gør, at den etiske fordring er „ensidig“, og som består i, „at livet med alt hvad det indebærer er skænket den enkelte“.¹ Det ramte mig som et kølleslag. Det var jo det, jeg gik rundt og følte uden at have så mange ord for det. Det var det, jeg fandt i det poetiske: det vibrerende værensmirakel, livet som sanset gave. Og Løgstrups ord føjede sig til Knud Hansens om, at livet er „et umotiveret gode“, „agtelse“ værd.

For mig var den poetiske livsfølelse religiøs. Den svarede temmelig nøje til det, Søren Ulrik Thomsen nu kalder „den spontane basisreligiøsitet, de fleste af os erfarer som undren over skaberværket, taknemmelighed for livet og ærefrygt for Guds majestæt“, og

1. K.E. Løgstrup: Den etiske fordring, 1956, s. 134.

som er det „religiøs først“, der for hans vedkommende først efter års kirkegang fulgtes af et „kristen så“ med et udfoldet kristologisk læreindhold i religiøsitet. Han finder denne „grundreligiøsitet“ i de allermest elskede salmer, Ingemanns og Jakob Knudsens „Se, nu stiger solen ...“, og skammer de præster ud, „som har sat teologien på så drastisk en kristocentrisk afmagringskur, at de kan finde på at rynke på næsen af denne prægtige gave til kirken“.¹

Det var også *mit* „religiøs først ...“! Men på en bagvendt måde.

Det „kristen så“, Løgstrup og Knud Hansen leverede på den tid, var ikke så tydeligt som deres skabelsesreligiøsitet. Den forkyndelse, jeg umiddelbart var mest tiltalt af, var P.G. Lindhardts, men det var akkurat en udgave af den anorektiske kristocentrisme, som ikke anerkender noget „tilknytningspunkt“ for evangeliet og derfor heller ikke noget „religiøs først“. Evangeliet er ikke religion, men en dom over al religion som selvsikringens højdepunkt, også udtrykt i det kierkegaardske „spring“ og paradokset. Denne teologi fascinerede med sin antipietistiske kompromisløshed og sin nøgterne sækularisme. Den gjorde det muligt at ånde som det moderne menneske, man var, og *samtidig* forholde sig til kristendommen. Den var et værn om det nødvendige i moderniteten, følte jeg uvilkårligt – dengang.

Jeg befandt mig i en spænding mellem den poetisk-religiøse livsfølelse og den anti-religiøse evangelieforståelse. Jeg var begge steder.

Denne spænding lå sidenhen under mine disputatsstudier som et afgørende incitament. Men da jeg dukkede op på den anden side i 1973,¹ havde jeg taget parti for Løgstrup og det desto mere, efterhånden som hans „kristen så“ havde udviklet sig afgørende om-

1. 7 essays, s. 191. – Om min uvilkårlige kobling af poesi og religiøsitet er et brud på den „cordon sanitaire“, som præger den „thomsenske“ postmodernisme, ved jeg ikke rigtigt, id. 114, 196. Det var – og er – bare sådan.

2. Da var disputatsen skrevet færdig. – Ole Jensen: *Theologie zwischen Illusion und Restriktion. Analyse und Kritik der existenz-kritizistischen Theologie bei dem jungen Wilhelm Herrmann und bei Rudolf Bultmann*, München 1975. Dansk udgave, Rønne (Bornholms Tidendes Forlag), 1977.

kring og efter ca. 1970.¹ Det var fint nok med Lindhardt – og Rudolf Bultmann, de havde deres vigtige funktion. De rensede luften. Men det kunne ikke blive ved det. Deres Kierkegaard-inspirerede eksistensteologi var teologi på den ideologiske modernitets ateistiske og nihilistiske betingelser. Dens troværdighed svandt i takt med, at denne modernitetstænkning førte sig selv ad absurdum. I sin bekæmpelse af al „tro“ var modernitetstænkningen selv en „tro“. Hvad skulle den ellers være? I sin påståede uhildede nøgternhed var den dybt ideologisk hildet. Der gaves ikke længere tvingende filosofiske grunde til ateisme (Gianni Vattimo)!

I mellemtiden havde Løgstrup gennemført *sit* opgør med eksistensteologien, både direkte teologisk² – og indirekte ved *filosofisk* at tilbagevise nihilismen og ateismen. Fænomenologisk pegede han således på bærende opretholdelsesfænomener, religionsfilosofisk demonstrerede han gudstankens plausibilitet. Det havde jeg selv været med til i min disputats, så det faldt mig ikke svært at slå følge med Søren Ulrik Thomsen, da han stod frem med sin suveræne distancering fra den samme – med ét slag udlevede – modernitetsfase, selvom der er forskel på hans og Løgstrups post- eller sen-modernitet. Forskellen er generationsbestemt og ligger mest i, hvor de sætter ind, den ene filosofisk, den anden kultisk. Den afspejler sig i, at mit „religiøs først“ er poetisk-religiøst, Søren Ulriks kultisk-religiøst.

IV

Min Viby-vens og mine veje tog hver sin retning ved slutningen af vor fælles ungdom efter Askov. Der var ikke tale om noget brud. Men familier, arbejde, hver sin verden skilte os ad. Han blev arkitekt. Vi strejfedes højst hinanden en gang hvert tiende år.

1. Med det filosofiske nybrud om „det singulære universale“ og om „sansningen“ og det dogmatiske nybrud i hans kristologi og eskatologi. Se hans firebindsmetafysik, især: Skabelse og tilintetgørelse. Religionsfilosofiske betragtninger. Metafysik IV, 1978, og den posthumt udgivne: Ophav og omgivelse. Betragtninger over historie og natur. Metafysik III, 1984.

2. Først og fremmest i: Opgør med Kierkegaard, 1967.

Også religiøst endte han med tiden et andet sted end jeg. Det skulle vise sig, da en tilfældighed bragte os sammen igen for et år siden. Jeg fik nys om, at han skulle giftes, og sendte ham en mail, hvor jeg ønskede ham held og lykke med forehavendet. Så blev min kone og jeg inviteret med.

Brylluppet stod på en gård i Østjylland. Det var en soltindrende junidag, og selve vielsen foregik under åben himmel i haven. En strålende brud, et stateligt og lykkeligt par, en nydelig borgmester med nydelige borgmesterord, et par sommersange, drinks, glade moderne danskere af den højere middelklasse – ingen ritualitet, ingen metafysisk dybde, ingen formstrenghed, ingen historie, ingen transcendens! – Sådan er den slags jo – kan ikke være andet.

Hvad gik der af min ven, hvor var ynglingens religiøse lidenskab, den voksne mands æstetiske kræsenhed, hans folkelige rødder i højskole og grundtvigianisme?

Intet kan måle sig med kirken, med rummet, med ritualet, musikken, salmerne, teksterne, metafysikken, åbningen opad, til en anden himmel end den immanente over haven, til Guds nærvær.

Jeg sagde det til ham, en lille smule drillende:

– Det kunne jeg have gjort bedre! Det kunne *vi* – *i kirken* – have gjort bedre!

– Vel så, det kunne godt være, var hans svar. Men han havde akkurat et par år tidligere meldt sig ud af Folkekirken. Han var ateist, sagde han.

V

Det havde været en lang proces, der først var afsluttet for nylig. Hans iver efter at drøfte religion fejlede imidlertid ikke noget. Forunderligt: Vi var straks tilbage i den samtale, der var blevet afbrudt 50 år tidligere!

Et religionssymposium blev foranstaltet. Jeg havde netop bidraget til en bog om Grosbølls teologi (eller mangel på samme), som min ven og de øvrige deltagere havde læst, hvor jeg argumenterer for, at der ikke er noget specielt ufornuftigt i at operere med tanken

om en skabende og opretholdende Gud – magten til at være til i alt, som er til.¹

Jeg henholder mig til Løgstrup: til hans ræsonnement, at uden en sådan magt „uden for“ og „i“ det værende, men selv forskellig fra det, er det ikke til at forklare, at det værende, for en tid, holdes fri af den tilintetgørelse, alt er underlagt („den metafysiske trehed“: tilintetgørelse, væren, magt).² Og til hans tanker om, at miraklet, at noget er, og at vi er, samt at tilværelsen er fyldt med „godheder“ (mit udtryk), som bærer os oppe og bærer vort liv videre,³ „lægger det nær“ at slutte, at „vi ikke er magten uvedkommende“ – hvorved vi uvilkårligt har personificeret den, dvs. vi opfatter værensmagten som Gud. Vi er gået fra metafysik til religion, eller „religiøs tydning“, som Løgstrup ynder at sige.⁴ Søren Ulrik Thomsens „basisreligiøsitet“, på religionsfilosofisk formel!

Det blev en fin og beåndet tankeudveksling over et herligt måltid. Det viste sig, at min ven længe havde skrevet på en lille traktat, hvor han gjorde regnskab for sit brud med religion og kirke.

En måned senere lå skriftet på mit bord. Intelligent, modent og, viste det sig, resultatet af årelange anfægtelser og overvejelser – og også af læsning. Jeg kunne kun tage hatten af. Han havde gjort sit *Hausarbeit*, som tyskerne siger – læst på lektien.

Det interessante var hans grundsynspunkt – ikke en række velkendte argumenter fra religionskritikkens og kristendomskritikkens overdrev, som jeg ret let kunne tilbagevise. – Han var klar over, at ateisme ikke er en viden, men en tro – det kan ikke være andet. Han var en „troende ateist“, han *troede* simpelthen ikke på Gud eller guder.

1. Gud efter Grosbøll. Religion og samfund, red. H. Brandt-Pedersen og H. Hauge, 2005, s. 63-90.

2. Metafysik IV, s. 176, 65f.

3. Eksempelvis „de suveræne livsytringer“: „Det er ikke troligt, at de er bragt til veje af individet eller af samfundet. Snarere rækker de tilbage til og er givet med hvad vi ikke selv er ophavet til“, id. s 211.

4. Id. s. 216. Der er udtrykkeligt tale om „tydning“, ikke om et gudsbevis.

Men han var fascineret af de store metafysiske og kosmologiske gåder. De fyldte ham med undren og „ærbødighed“. Livets opståen, døden, tiden, naturens mangfoldighed, det uendelige univers, uendelighed i det hele taget, og mangfoldigheden i den menneskelige natur og hjerne. Men det var i hans øjne ikke rådeligt – eller redeligt – at tolke gåderne, gå bag ved dem, antage en Gud og da slet ikke at tilslutte sig en religiøs konfession. Han ville blive i gåderne, holde dem åbne i en ikke-viden, kontemplere dem. Alt andet var at trivialisere dem og svigte dem.

I udgangspunktet var vi ikke langt fra hinanden. Hans „ærbødighed“ var rensset for esoterik, som ellers er den hyppigste moderne religiøse vildfarelse.¹ Hans undren var en forståelsesundren og for så vidt metafysisk – og ad den vej åben for religiøs tydning, blot at han ikke vil tage skridtet.

For gudstankens plausibilitet havde jeg jo argumenteret i Grosbøll-bogen. Hvad var der mere at sige?

At jeg ikke begriber denne opstandsning. Rummer „ærbødigheden“ ikke et behov for at vise *taknemmelighed*, i sidste instans et behov for *lovprisning*? Hvorfor ikke give los for det? Jeg hævdede, at han selv var religiøs – *latent* eller *anonymt religiøs* – ærbødigheden er en religiøs følelse. Hvorfor frustrere den, hvorfor standse den i selve udspringet, hvorfor amputere den? Det var en slags religiøst *coitus interruptus*, skrev jeg til svar.

„Din ærbødighed står underlig uforløst og skikkelsesløs, når den ikke tillader sig selv at munde ud i lovsangen og taksigelsen. – Og den forbliver ensom, privat, næsten autistisk – præget af moderne individualistisk armod. – Mens du går i din have i *splendid isolation* og ærbødiger, kan jeg sidde i kirken og lade „Se, nu stiger solen ...“ og „Op, al den ting ...“ klinge fra min som fra 100 andre struber *i fællesskab*, og jeg kan knæle *sammen* med dem og modtage nadverens sakramente. Dér er der ærbødighed i et ærbødighedens

1. I den esoteriske oplevelsesreligiositet opfattes religion som særoplevelser i en supraempirisk særregion af tilværelsen, modsat Løgstrups opfattelse, som jeg deler, at religion drejer sig om tydningen af erfaringer og oplevelser, vi alle er fælles om. Se *Metafysik IV*, s. 171f.

kultiverede og kunstnerisk formede fællesskab med andre, slebet til indtil genialitet af generationers brug, så jeg også har fællesskab bagud til alle slægtled tilbage til Ham selv.“

Hvorfor være så nøjsom? Hvorfor ikke gribe det overflødighedshorn af kultur, form, sprog, kunst, historie, ritual, rytme, gentagelse, fællesskab til at give ærbødigheden skikkelse, som byder sig til lige foran ens dør: den traderede gudstjeneste? Hvad i alverden er det, der hindrer det?

Svaret må være: Modernitetsinerti! Han er ikke den eneste. Jeg møder jævnligt samme holdning, når jeg holder foredrag. Og jeg har gang på gang diskuteret dette spørgsmål med filosofen Mogens Pahuus, der hylder samme puritanisme.

Mit svar ville næppe have haft den tydelighed, det har, uden påvirkning fra Søren Ulrik. Den sidste, afgørende del af min argumentation er „thomsensk“. Og ikke „løgstrupsk“. Søren Ulrik har været en afgørende inspiration for min ritual- og gudstjenesteteologi. I eksistensteologien fandtes en sådan ikke, ganske enkelt. Mangelen kom til at stå lysende klar for mig i løbet af mine år som præst ved Maribo Domkirke (1978-85).

VI

Det betyder imidlertid ikke, at den „thomsenske“ argumentation er i konflikt med en „løgstrupsk“. De små antydninger af en gudstjenesteteologi, man finder hos Løgstrup, harmonerer fint med Søren Ulrik Thomsens langt mere udbyggede: Med opretholdelsen „af kirken kommer vi vor troløshed i forkøbet og hindrer, at kristendommen forsvinder iblandt os“. ¹ Løgstrup gik da også selv i kirke hver søndag, hvis han kunne komme til det.

Men Løgstrup ville nok først have sat ind med andre argumenter. Dem finder man i hans opgør med Thorkild Bjørnvigs „Det religiøse menneskes ansigter“. ² Bjørnvig stod mig nær. Inde i mit sinds kammer til selvopbyggelse figurerer visse af hans digte på

1. Løgstrup: Kunst og etik, 1961, s. 207, 209 – essayet „Kirke og folk“. Samt Metafysik IV, s. 171.

2. Metafysik IV, s. 169-178.

linje med visse salmer. Og han spiller en vigtig rolle i min disputats. Han var en personlig ven, som han var det af Løgstrup. Jeg begravede ham.

Opgøret med hans religiøsitetsopfattelse dukker første gang op i Løgstrups oppositionsindlæg ved mit disputatsforsvar i 1976. Løgstrup spørger mig, hvad der er årsagen til Bjørnvigs tøven over for kristendommen. Jeg ved ikke, hvor han vil hen med det, og svarer – jeg ser stadig Bjørnvig for mig nede på forreste række – at Bjørnvigs opfattelse af kristendommen er noget „retarderet“, og at det ikke er den side af ham, man kan bruge til noget. Med „retarderet“ mente jeg ordet i dets grundbetydning: forsinket – modernitetsinerti, overhalet af bevægelsen i modernitetstænkningen ud af dens ideologisk hildede pubertetsfase. Bjørnvig vendte sidenhen af og til tilbage til det – uden at jeg ved, om han nogen sinde rigtigt forstod, hvad jeg mente.

I virkeligheden var jeg på sporet af, hvad Løgstrup ville og derefter fremførte – som det nu kan læses i *Metafysik IV: Den moderne oplevelsesreligiøsitet* kan ikke acceptere en religiøsitet, hvori *lære* er en integreret del, som tilfældet er i kristendommen. Den standser op samme sted som min vens „ærbødighed“, selvom han ikke deler dens tendens til esoterik. Det er typisk moderne i den „overhalede“ – „retarderede“ – modernitets forstand.

Når de kan holde sig fri af lære, er det, fordi *de ignorerer tilintetgørelsen og døden!* „Tilintetgørelsen og døden tvinger os til at gå fra oplevelse til lære“, siger Løgstrup mod Bjørnvig. Vi er tilbage ved „den metafysiske trefoldighed: tilintetgørelse, væren og magt, .. i trefoldigheden ligger læren“. Der må være en magt, „på én gang til stede i og forskellig fra det levende og værende“, der holder det i væren og udskyder tilintetgørelsen og døden. Ellers ville der intet være. „Triaden gør jødedom og kristendom til .. tænkende religioner“.¹

Og – her griber den „thomsenske“ og den „løgstrupske“ argumentation hinanden i hånden: Læreindholdet, siger Løgstrup, „befæstes ved kirkens gudstjeneste“.² At holde gudstjeneste er i færdig

1. Id. 176.

2. Id. 171.

rituel form at „opføre“ lærers indhold af trostænkte „løsninger“ på lidelsens, syndens og dødens vitale problemer, som vi uden sådanne „løsninger“ er nådesløst udleveret til (mine formuleringer). Tænk blot på Søren Ulriks modne redegørelser for forsoningslæren, *majestas Dei*, arvesynden, nadverlæren, gudstjenestens Andethed, kult, embede og mere til!¹ Det imponerende ved Søren Ulrik Thomsen – både set fra kunstens og fra teologiens verden – er denne uforfærdede bevægelse ind i den kultisk formede *lære*-religiøsitet!

VII

Mange vil ikke fatte det. Sådant kan en poet ikke være – siger dybt konventionelle, modernitets-inerte fordomme som Franks og Børgers.

Men kast et blik på „Hjemfalden“ og „Det skabtes vaklen“. Allerede titlerne! „Hjemfalden“ er jo graver-sprog: et gravsted er „hjemfaldent“, når fredningstiden ophører, og det kan sløjfes. At „det skabte vakler“, er vel erfaringen af forgængelighed og forkrænkelighed og uigenkaldelighed, tilværelsen som „det kompromisløse ophørsudsalg“, det uudholdelige, at vi ikke blot skal leve, men også dø.

Men hos Thomsen er det ikke en erfaring af tomhed eller bedrag. Det er ikke livsskuffelse, der er disse digtes stemthed. Livsmiraklet og taknemmeligheden danner baggrund for kontrasterfaringer – af *udsathed* og *skrøbelighed*. Ikke som dementier af glæden ved at være her, snarere som i den vidunderlige bogtitel af den nylig afdøde Hans Jørgen Thomsen: „Det foreløbige mirakel“ som „transhistorisk“ vilkår. At være er da at være midt i miraklet – og være berørt af den truende forsvinden. Det er „udsat tilintetgørelse“ (Løgstrup). Men det er ikke *vanitas* – ikke følelsen af tomhed, af at være bedraget, eller at alt er forgæves, snarere, vil jeg sige: følelsen af *fragilitas* – skørhed, skrøbelighed, *fragilitas mundi*.

Og er det da så sært, at denne *fragilitetsstemthed* rejser det, Søren

1. 7 essays. – Jeg er næsten enig med ham i det hele, selv når han taler om embedet; det lykkes ham, synes jeg, at holde den lutherske balance mellem objektivistisk magi og subjektivistisk sværmeri.

Ulrik kalder „transcendenslængselen“, der spørger videre og andetstedshen: „om den knirkende is kan bære“?

Tilintetgørelsen, lidelsen og døden rejser spørgsmålet om den frelsende *lære*, som gudstjenesten „opfører“ hver søndag.

